

VERSLAG VAN DE WATERVOGELTELLING OP DE PLASSEN
IN MIDDEN- EN ZUIDOOST BRABANT

10 maart 1979.

(tevens januari en februariverslag.)

Nadat er van de twee afgelopen maanden geen afzonderlijk verslagje is verschenen volgt hier dan eindelijk weer eens een verslag van alweer de laatste watervogeltelling van het telseizoen '78/'79. Reden waarom er van januari en februari geen afzonderlijk verslagje is verschenen is het feit dat ten gevolge van de weersomstandigheden toen zeer onvolledig is geteld waardoor een verslag de werkelijke situatie toen zeker niet volledig kon weergeven. Als we bedenken dat er trajecten bij zijn waar bij enige vorst direct alle wateren dichtvriezen en dan geheel door de watervogels worden verlaten is het niet verwonderlijk dat veel trajecten niet geteld werden. Anderzijds zijn er ook trajecten die ook bij vorst nog erg interessant kunnen zijn zodat deze wel steeds werden geteld. In januari werden de trajecten 1, een gedeelte van traject 2, 3, een gedeelte van 4, 5, 6, 7, een gedeelte van traject 10 en de trajecten 11, 15 en 16 geteld waarbij opgemerkt moet worden dat naast de voor traject 4 gebruikelijke vennen ook enkele gekanaliseerde beek gedeelten werden geteld waar o.a. 4 nonnetjes werden gesignaleerd. Naast 1 roerdomp, de 4 nonnetjes en de bijzonder lage aantallen watervogels (vergelijk bv. met januari 1978) zijn er voor wat de watervogels betreft geen bijzonderheden te vermelden. Van de opgegeven stootvogels vallen vooral de 2 haviken op (traject 11 en 16). Op de teldatum was het vrijwel onbewolkt en dus zonnig; er stond een zwakke oostenwind en de temperatuur bedroeg ca. -8°C waardoor vrijwel alle vennen, plassen en niet te snel stromende wateren dicht gevoren, temeer omdat het reeds een hele week matig tot streng had gevoren. Ook was er al een flinke hoeveelheid sneeuw gevallen zodat met recht gesproken kan worden van een echte wintertelling. Doordat er vrijwel overal ijsvorming had plaatsgevonden was de verstoring in de vorm van honderden schaatsliefhebbers erg groot.

Aan de januaritelling werd door de volgende personen en groepen deelgenomen: V.Retel-Helmrich (1), Vogel- en Natuurwacht voor 's-Hertogenbosch e.o. (2), F.v.Erve (ged. 2, 3 en ged. 5), L.Hilgers (4), R.Vereijken en H.de Laat (6), A.v.Poppel (7 en 15), T.Heijnen (10), P.Voorn (11) en M.v.Deursen (16).

De februari-telling:

Evenals de januari-telling werd ook deze telling weer onvolledig uitgevoerd. Er werden ditmaal zelfs slechts 8 trajecten geteld met zo mogelijk nog kleinere vogel aantallen.

Reden van deze onvolledige telling waren wederom de winterse weersomstandigheden die vanaf 30 december nog steeds aanhielden. Hierdoor lag er nog (weer) op vele plaatsen sneeuw en waren vrijwel alle wateren door een dikke laag ijs bedekt, waarop plaatselijk weer vele schaatsers aanwezig bleken te zijn. Hierdoor waren de wilde eenden die -vooral in het begin van een vorstperiode- nog wel eens op het ijs blijven staan of liggen vrijwel allemaal verdwenen. In de derde week van januari viel er een zéér kortstondige dooi in van 2 dagen waarna het weer opnieuw streng begon te vriezen, gepaard gaande met matige sneeuwval. Deze kortstondige dooi deed het ijs op de meeste plassen niet smelten zodat deze door het ijs bedekt bleven.

Na de bijna 2 maanden durende vorstperiode met temperaturen tot -18°C . en vrij veel sneeuwval begon de winter pas eind februari langzaam afscheid te nemen. Wel kwam er nog lichte tot matige nachtvorst voor waardoor er op de teldag hier en daar op kleine, beschut liggende vennetjes, nog een laagje ijs werd aangetroffen. De resultaten werden hierdoor echter niet beïnvloed omdat de grotere plassen wel geheel ijsvrij waren.

De waterstand varieerde, afhankelijk van de mate van afwatering, van normaal tot zeer hoog met op vrijwel alle plassen en vennen een hoge waterstand.

medewerkers:

De volgende tellers, c.q. groepen deden aan deze maarttelling mee. Achter hun naam staat tussen haakjes vermeld het traject dat door hen werd geteld.

V.Retel-Helmrich (1), Vogel- en Natuurwacht voor 's-Hertogenbosch e.o. (2), F.v.Erve (ged.2, 3 en ged.5), M.Ermen en L.Hilgers (4), F.v.Avendonk en N.Hilgers (5), R.Vereijken en H.Sierdsema (6), A.v.Poppel (7 en 15), L.Peeters (8 en 13), M.Bakermans en J.J. de Konink (8), F.Neijs (9), T.Heijnen (10), P.Voorn (11), A.Bussers (12), W.v.d.Voort (13), J.Jaspers en R.Aarts (14), M.v.Deursen (16), en R.Manders (17).

Resultaten:

Hoewel de tjiiftjaffen die tegenwoordig in West-Europa proberen te overwinteren een winter als de afgelopen winter niet zullen overleven bleek er op 10 maart toch al weer 1 tjiiftjaf aanwezig te zijn; deze werd waargenomen op De Liskens (Bergeyk) in traject 14. Andere zomergasten die weer terug blijken te zijn zijn zomertaling, scholekster, grutto en oeverloper. Met uitzondering van de oeverloper die normaal pas begin april weer verschijnt, zijn deze waarnemingen niet bijzonder vroeg te noemen.

Naast deze zomervogels waren er nog tal van wintergasten aanwezig zoals smient, brilduiker, grauwe gans, kolgans, rietgans, knobbelzwaan, kleine zwaan, wilde zwaan en bonte kraai, waarbij van brilduiker en rietgans zelfs nog vrij grote aantallen. Van de 47 brilduikers bleken er maar liefst 26 op de Ijzeren Man te Vught te zitten, terwijl er van de 460 waargenomen rietganzen er 455 zaten in het foerageergebied van de Kampinase Heide populatie.

Waarschijnlijk ten gevolge van de strenge winter werd deze slaappleats dit jaar zeer weinig door de rietganzen bezocht.

Bij een vergelijking van de resultaten met die van maart 1978 zien we allereerst dat er een reeks soorten is die in maart '79 minder talrijk waren dan in maart '78 het geval was. Deze soorten zijn fuut, dodaars, waterhoen, meerkoet en witte kwikstaart. Reden van dit minder talrijke voorkomen is mogelijk a) het nog niet terugkeren uit het overwinteringsgebied waarnaar de vogels vanwege de strenge kou moesten uitwijken. b) de voor sommige soorten niet onaanzienlijke sterfte tijdens deze winter.

Tegenover deze reeks van soorten die in maart '79 minder talrijk waren dan in maart '78 staat gelukkig een wat langere lijst van soorten die in maart '79 juist talrijker waren. Deze soorten zijn wilde eend, wintertaling, slobend, rietgans, blauwe reiger, Kievit, wulp, kapmeew en rietgors waarbij meteen opgemerkt moet worden dat dit talrijker voorkomen niet in alle gevallen geheel opgaat.

Zo wordt het grotere aantal blauwe reigers enkel veroorzaakt door het feit dat er op de Valkenswaardse Visvijvers in '78 geen opgaaf van het aantal aanwezige vogels wordt gedaan terwijl er hier dit jaar 16 (het verschil met 1978) worden opgegeven. Van de rietgors werd er te Budel-Dorplein "toevallig" één groep van ca. 48 ex. gezien waardoor het totaal aantal erg hoog kwam te liggen.

De kapmeew was o.a. talrijker vanwege het feit dat de telling in '79 een week later viel dan in '78 het geval was waardoor vele kapmeeuwen hun broedplaatsen reeds hadden opgezocht.

De "toename" van de overige soorten tenslotte werd waarschijnlijk veroorzaakt door een verminderde trekintensiteit waardoor veel vogels, op weg naar noorderlijker gelegen gebieden, zich concentreerden.

PLASSENTELLING MIDDEN- EN ZUIDOOST BRABANT 6 januari 1979.

	1	2	3	4	5	6	7	10	11	15	16	totaal
dodaars		2		1			1					5
blauwe reiger				2			1		5	1	1	10
roerdomp				1								1
wilde eend	6	84	40	400		25	390	300	25	353		2.003
wintertaling	1			13				26				40
kuifeend				6			2					8
tafeleend				1			2	1				4
nonnetje				4								4
rietgans		68									157	225
knobbelzwaan								4				4
waterral									2			2
waterhoen	26	10	2	47	1		2	4	1			93
meerkoet		160		24		106	68	44	2			405
watersnip	1											1
zilvermeeuw										18		19
stormmeeuw	2					12	16			11		41
kapmeeuw	13	260				13	47	32		35		400
bonte kraai									8	9	18	35
blauwe kiekendief						1				1		2
buizerd									4/5	1	1	6/7
havik									1		1	2
sperwer									2			2
torenvalk											1	1

PLASSENTELLING MIDDEN- EN ZUIDOOST BRABANT 10 februari 1979.

	2	6	7	10	11	12	16	17	totaal
fuut				1					1
blauwe reiger	1				4		1		6
wilde eend	62	62	85	100	60		150	49	575
wintertaling				13					13
kuifeend	5		6	24					35
tafeleend	7		8	720					735
brilduiker			1						1
kolgans							25		25
rietgans					14	64	900		980
knobbelzwaan								1	1
waterhoen	32		2	16	6			1	64
meerkoet	234		42	147				49	472
kievit							1		1
zilvermeeuw					1				1
stormmeeuw		2							2
kapmeeuw	82	108	3	137	3				333
graspieper	1								1
buizerd	2						6/7		8/9
sperwer				1					1
kleine bonte specht					1				1
havik							1		1

PLASSENTELLING MIDDEN- EN ZUIDOOST BRABANT 10 maart 1979.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	totaal
fuut		25	6	4	2	1	6		16	7	4		1					72
dodaars		4	1		2			1										8
blauwe reiger		2	1		3			2			16		1	6				31
wilde eend	44	114	142	132	204	77	26	156	52		96	150	122	269	82	526	63	2.255
wintertaling	49			18	76			38	7		100	200	15	75	12	145		735
zomertaling	2								4				1					7
krakeend											3							3
smient			1						4				12					17
pijlstaart	2		1					13					2	4	4			26
slobeend		11			8			1			2	10			1	2		35
kuifeend		32	11	98	41	25	1	34	5		24	60		10	22			363
tafeleend	2	83	12	34	38	71	17	78	85	62	83	60	2	8	8		33	676
brilduiker		26					1		1		1	10	7	1				47
bergeend								1										1
grauwe gans								1										1
kolgans																20		20
rietgans	1	455						2								2		460
knobbelzwaan					1					1		2					1	5
kleine zwaan		1																1
wilde zwaan		6																6
waterhoen	25	43		44		3	4		4	4			4	1			43	175
meerkoet	1	208	26	23	13	25	37	5	16	121	45	30		6	54		24	634
scholekster	5		2				8	4	3		1				2			25
kievit	34	300	50					125	85		141		50	4	550	200		1.539
wulp	102							165					12		3	42		324
grutto		2	3		13			140							17			175
witgatje														1				1
oeverloper														1				1
kemphaan															1			1
zilvermeeuw	215	64						8	55			6	5	5	25			383
stormmeeuw		15	13			1	7		11						4			51
kapmeeuw	244	1052	141	3		7	75	68	545	33	15	18	25	230	2500	500	3	5.459
ijsvogel											1							1
graspieper		1	1			2		20			5		10		3			42
witte kwikst						2	4				3			1				10
rietgors	1		1			1		5			3		20	4	48			83
bonte kraai								23			3							26

Hoewel het op de teldag licht bewolkt was en dus vrij zonnig zorgde een matige noordoosten wind voor enige verkoeling en kwam de temperatuur overdag niet boven de -2°C .

Hoewel vele watervogels een aantal trajecten geheel of gedeeltelijk hadden verlaten waardoor het tellen van deze trajecten niet erg zinvol leek en zodoende achterwege kon blijven, waren de resultaten van de trajecten die wel geteld waren in relatie met het weer redelijk te noemen.

Ondanks de strenge vorst werd er bijvoorbeeld nog 1 fuut gezien in traject 10 (Hanevoet) en één kievit op 9 februari op 't Elfde in de Grootte Peel. Op het Wilhelminakanaal bij de Beekse Bergen werd nog een wijfje brilduiker waargenomen. De tafeleend en rietgans tenslotte waren nog talrijker dan in februari '78 het geval was toen er resp. 630 tafeleenden en 539 rietganzen werden geteld, terwijl dit in februari '79 resp. 735 tafeleenden en zelfs 980 rietganzen waren. Ook werden er nog 25 kolganzen in de Grootte Peel waargenomen. Van deze 980 rietganzen werden er o.a. 64 boven het Beuven op de Strabrechtse Heide gezien.

Hoewel de normale winterpopulatie van de rietgans in de Grootte Peel normaal 250 à 300 bedraagt werden er op 13 februari '79 zelfs ca. 1.500 geteld op 't Elfde (med. v. Deursen). Deze toename van rietgans, en in minder sterke mate ook van kolgans, was ook elders in Brabant een van de spectaculaire kenmerken van deze winter.

Ook het aantal waarnemingen van roodhalsfuut, brilduiker, grote- en middelste zaagbek, nonnetje, blauwe kiekendief, buizerd, ruigpootbuizerd e.e.a. was in Midden- en Zuidoost Brabant groter dan in zachte winters het geval is.

Hier tegenover staat echter dat vele andere soorten tijdens zo'n strenge winter wegtrekken en dat vele exemplaren van bepaalde soorten zo'n winter zelfs niet overleven. Soorten die in groot aantal uit ons telgebied wegtrokken of waarvan vele ex. sneuvelden zijn bijvoorbeeld fuut, blauwe reiger, vrijwel alle grondel-eenden, vele kuif en tafeleenden, waterhoen, meerkoet, alle steltlopers, kapmeuw en nog enkele andere. Hoe groot de sterfte als gevolg van deze winter is geweest zal pas bekend zijn na het uitvoeren van degelijke broedvogelinventarisaties. Wat de plassentelling van februari tenslotte weer betreft werden er van de niet watervogels o.a. 1 havik vanuit de Grootte Peel opgegeven en 1 kleine bonte specht van de Valkenswaardse Visvijvers.

Aan deze februari telling werkten de volgende 10 tellers, c.q. groepen mee: Vogel- en Natuurwacht voor 's-Hertogenbosch e.o. (2), R.Vereijken en M.v.Loosdrecht (6), A.v.Poppel (7), T.Heijnen (10), P.Voorn en E.Cox (11), A.Bussers (12), M.v.Deursen (16) en R.Manders (17).

De maart-telling:

Deze geslaagde maart-telling betekende weer de laatste telling van de plassen-telling Midden- en Zuidoost Brabant van het telseizoen '78/'79.

Gezien de resultaten en de stimulans die van deze tellingen uitgaat is het zeker gewenst en de bedoeling deze tellingen ook in '79/'80 weer voort te zetten wat met het huidige aantal tellers wel mogelijk moet zijn.

Hoewel door de winterse weersomstandigheden 2 tellingen min of meer zijn vervallen is het anderzijds toch interessant om te zien hoe de vogels in ons telgebied hierop reageren. Voor sommige wintergevoelige soorten is het zelfs mogelijk dat de invloed van deze winter zich de komende jaren nog doet gelden in de vorm van lagere aantallen.

Evenals de 2 voorgaande jaren zal de eerste telling van het seizoen '79/'80 weer in september van start gaan; van tevoren zullen echter de tellers die dit jaar hebben meegedaan worden benaderd om ook het volgende telseizoen weer hun medewerking te verlenen. Wanneer er van jullie zijde nog suggesties m.b.t. de telling zijn zal ik deze de komende maanden graag ontvangen.

Tot slot wil ik hierbij iedereen bedanken die een deel van hun vrije tijd in deze tellingen hebben gestoken en die door hun medewerking hebben bijgedragen aan het verzamelen van de gewenste gegevens.

Van de niet tot de watervogels behorende soorten werden de volgende soorten en aantallen opgegeven: sperwer 8 exx, havik 2 exx, buizerd 34 exx, blauwe kiekendief 6 exx, smelleken 1 ex, torenvalk 4 exx, boomleeuwerik 1 ex, klapekster, tjiftjaf en boomklever 1 ex.

Samenvattend kunnen we dan ook zeggen dat deze maart-telling weer een interessante telling is geworden.

Onderstaand volgt nog een vergelijking met de maart-telling van 1978.

	<u>maart 1978</u>	<u>maart 1979</u>		<u>maart 1978</u>	<u>maart 1979</u>
fuut	122	72	rietgans	335	460
dodaars	18	8	waterhoen	581	175
wilde eend	1.880	2.255	meerkoet	1.341	634
wintertaling	488	735	kievit	177	1.539
krakeend	27	3	wulp	153	324
pijlstaart	14	26	zilvermeeuw	318	383
slobeend	14	35	stormmeeuw	60	51
kuifeend	374	363	kapmeeuw	2.016	5.459
tafelend	746	676	witte kwikstaart	55	10
brilduiker	47	47			

Lijst van telgebieden, corresponderend met het hierna volgende overzicht.

- 1= Loonse Plakken
- 2= Ijzeren Man Vught, ged. Afwat.kan. Den Bosch-Drongelen, plassen rond Den Bosch
- 3= Leemkuilen Udenhout
- 4= Oisterwijkse Vennen + Hildsven Moergestel
- 5= Kampinase Heide
- 6= Galgeven en plassen rond Tilburg
- 7= Beekse Bergen
- 8= De Utrecht, Landschotse Heide, Groot- en Klein Meer Vessem
- 9= Landsard, Karpendonk, Eeneind en Acht
- 10= Hahevoet, Afgraving Waalre en Grote Heide
- 11= Valkenswaardse Visvijvers
- 12= Beuven Strabrechtse Heide
- 13= Reuselse Moeren, Cartierheide, Terspegelt, De Hees en Visvijvers Bladel
- 14= De Malpie, Eurostrand en Visvijvers Bergeijk
- 15= Budel-Dorplein
- 16= Groote Peel
- 17= Warande te Helmond.

Ad van Poppel
 Scarlattistraat 108
 Tilburg.